

УДК 342.56

doi.org/10.30970/jcl.3.2025.5**Ігор Заяць**

Доцент, кандидат юридичних наук,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна
E-mail: igor.zajats@gmail.com

Подано до друку: 02.07.2025

Рецензія 1: 29.08.2025

Рецензія 2: 01.09.2025

Затверджено до друку: 15.09.2025

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПРОКУРАТУРИ (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

CONSTITUTIONAL AND LEGAL TASKS AND FUNCTIONS OF THE PUBLIC PROSECUTOR'S OFFICE (COMPARATIVE LEGAL ASPECT)

Ihor Zaiats

Associate Professor, Ph. D. in Law, Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

Abstract | The article provides a comprehensive comparative legal analysis of the influence of constitutional and legal traditions of various legal families on shaping the scope of the Prosecutor's Office functions. It explores the genesis of the tasks and functions of the Prosecutor's Office of Ukraine within the context of the European integration process, political regime transformation, and changes in the form of government. The paper examines the constitutional and legal influence of political parties, parliament, and the head of state on determining the status of the Prosecutor's Office. It characterizes the typology of prosecutor's offices in democratic, authoritarian, and transitional regimes, as well as within the Romano-Germanic, Anglo-Saxon, and Scandinavian legal traditions. Particular attention is paid to analyzing the institutional independence, functional powers, and political neutrality of the Prosecutor's Office. The article analyzes European standards regarding the new scope of the tasks and functions of the Prosecutor's Office, evaluates the state of reforms in Ukraine, identifies the main challenges, and formulates recommendations for further harmonization with EU legal standards. Focus is placed on the specifics of the Prosecutor's Office institution's response to the political and legal challenges that arise during the development of the Ukrainian state. Based on the comparative analysis, recommendations are formulated for the reform of the Prosecutor's Office in Ukraine in accordance with European standards.

Keywords: Prosecutor's Office (or Public Prosecutor's Office), European integration, reform, mentality, genesis of tasks and functions, democratization, de-Sovietization, rule of law (Rechtsstaat), supremacy of law,

institutional independence, political regime, legal family, form of government, comparative law, Venice Commission, GRECO.

Анотація | У статті здійснено порівняльно-правовий аналіз впливу конституційно-правових традицій правових сімей на формування обсягу функцій прокуратури. Досліджено генезу завдань та функцій прокуратури України в контексті євроінтеграційного процесу, трансформації політичного режиму та форми правління. Розглянуто конституційно-правовий вплив політичних партій, парламенту та глави держави на визначення статусу прокуратури. Охарактеризовано типологію прокуратур у демократичних, авторитарних і перехідних режимах, а також у межах романо-германської, англосаксонської та скандинавської правових традицій. Окрему увагу приділено аналізу інституційної незалежності, функціональних повноважень та політичної нейтральності прокуратури. Проаналізовано європейські стандарти щодо нового обсягу завдань та функцій прокуратури, оцінено стан реформ в Україні, виокремлено основні виклики та сформульовано рекомендації щодо подальшої гармонізації з правовими стандартами ЄС. Звернуто увагу на особливості реагування інституту прокуратури на політико-правові виклики, що виникають на шляху розвитку української держави. На основі порівняльного аналізу сформульовано рекомендації щодо реформування прокуратури в Україні відповідно до європейських стандартів.

Ключові слова: прокуратура, євроінтеграція, реформа, ментальність, генеза завдань та функцій, демократизація, дерадянська, правова держава, верховенство права, інституційна незалежність, політичний режим, правова сім'я, форма правління, порівняльне право, Венеціанська комісія, GRECO.

Постановка проблеми. Конституційно-правовий інститут прокуратури України пройшов складний і суперечливий шлях становлення та розвитку, зумовлений трансформацією політичного режиму, зміною форми державного устрою та впливом різних правових традицій.

З проголошенням Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 року) філософія державотворення почала набувати якісно нових форм. Нова концепція, що базується на засадах верховенства права, розподілу влади, гарантій права власності, політичного та економічного плюралізму, а також інших загальновизнаних європейських цінностей, ментально не могла забезпечити тяглість радянської правової традиції. Остання (радянська правова традиція) ґрунтувалася на зовсім інших філософських засадах — таких як «колективізм понад усе», «право як інструмент», «істина — партійна вигода», «мета виправдовує засоби»; політичних засадах — «однопартійність», «демократичний централізм», «ідеологічна диктатура», «репресивна політика»; а також правових принципах — «примат держави над правом», «колективна відповідальність», «відсутність незалежного суду» та «загальний нагляд прокуратури».

У перші роки після проголошення незалежності 1991 року домінував радянський правовий підхід, що мав об'єктивне пояснення. Зокрема, як зазначає В. М. Боковня, «половина працівників прокуратури УРСР працювала в органах прокуратури понад 10 років», що забезпечувало спадкоємність професійних практик і традицій, а також суттєво вплинуло на формування моделі прокуратури незалежної України¹.

З плином часу зрозумілішою стає політика державотворення Литви², Латвії³ та Естонії⁴, які визнали радянський період окупацією та відновили дію своїх дорадянських конституцій, що стало основою їхньої правової та державної спадкоємності після 1991 року. Відмежування конститу-

¹ Боковня В.М. З історії прокуратури УРСР // Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 20 травня 2011 р.). Ч. 2. С. 96–100.

² У Акті про відновлення незалежності Литовської держави (11.03.1990 р.) прямо зазначено, що Литовська Республіка була окупована СРСР у 1940 році; у Договорі між Литовською Республікою та РРФСР (29.07.1991 р.) Росія визнала анексію 1940 року як порушення суверенітету Литви.

³ У Декларації Сейму від 22 серпня 1996 року радянська окупація 1940 року була визнана військовою окупацією та незаконним приєднанням. Латвія також відновила дію Конституції 1922 року.

⁴ Верховна Рада Естонії 20 серпня 1991 року ухвалила резолюцію про відновлення національної незалежності. Естонія відновила дію Конституції 1938 року, визнаючи радянський період незаконною окупацією.

ційно-правової історії національного державотворення від радянської правової традиції забезпечувалося системними заходами в галузі як зовнішньої, так і внутрішньої державної політики. Зокрема, у Латвії та Естонії радянська прокуратура була офіційно визнана інструментом політичних репресій, а її діяльність — такою, що суперечила принципам правової держави. Це знайшло відображення в законодавчих актах, які забороняли обіймати державні посади особам, причетним до радянських репресивних структур. У музеях окупації прокуратура СРСР представлена як складова репресивного апарату.

На відміну від зазначених держав, процес державотворення в Україні мав іншу траєкторію. Показовим є те, що на початку 2000-х у стінах юридичних навчальних закладів на видних місцях розміщувалися портрети випускників — високопосадовців радянського періоду, які брали участь у репресивних практиках щодо осіб з альтернативними політичними переконаннями. Така символіка свідчила про збереження елементів правової культури, успадкованої від радянської системи, що ускладнювало інтеграцію європейських стандартів у сфері правосуддя.

Нині прокуратура в європейських правових системах переживає глибоку трансформацію, зумовлену як історичною спадщиною (насамперед у державах із постсоціалістичним минулим), так і євроінтеграційними процесами. Від моделі «загального нагляду» та широких адміністративних повноважень, характерних для радянської парадигми, європейські держави рухаються до чіткого розмежування процесуальних функцій, інституційної автономії та підзвітності, закріплених у стандартах Ради Європи (*Rec(2000)19*⁵; *CM/Rec(2012)11*⁶) і деталізованих Консультативною радою європейських прокурорів (*Rome Charter*)⁷.

Додаткового виміру цим процесам додає право Європейського Союзу: запровадження Європейської прокуратури (EPPO) за Регламентом (ЄС) 2017/1939⁸ та гармонізація складів злочинів проти фінансових інтересів Союзу Директивою (ЄС) 2017/1371 (PIF)⁹ змінили матеріальну компетенцію та координацію між національними й наднаціональною прокуратурами. Водночас судова практика ЄСПЛ (зокрема, *Pantea v. Romania* щодо статусу прокурора у світлі статті 5(3) ЄКПЛ¹⁰) і Суду ЄС (напр., С-748/19–С-754/19 щодо гарантій незалежності суду в контексті інституційної ролі міністра-прокурора¹¹) окреслює процесуальні й інституційні межі виконання функцій прокуратури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику завдань та функцій прокуратури в різні роки досліджували у своїх працях С. Альперт, О. Бандурка, М. Біденко, С. Винокуров, І. Вернидубов, Л. Грицаєнко, Ю. Грошевий, В. Гусаров, К. Гутарін, В. Кравчук, В. Косюта, І. Когутич, Т. Корняков, В. Нор, А. Павлишин, Д. Савенко, Д. Суходубов, В. Сухонос, О. Сушинський, В. Малюга, Т. Пікуль та багато інших учених.

Проте конституційно-правові аспекти статусу прокуратури України досліджували такі науковці, як А. Олійник, М. Кагадій, Ю. Шемшученко, О. Комарницька, Л. Грицаєнко, Л. Давиденко, О. Скибенко, В. Тацій, В. Погорілко, Ю. Тодика, П. Шумська та інші. Їхні праці стали відправною точкою для формування сучасного розуміння сутності конституційно-правового статусу прокуратури та пошуку оптимальної моделі функціонування цього інституту.

⁵ Recommendation Rec(2000)19 of the Committee of Ministers... on the role of public prosecution in the criminal justice system. Рада Європи. Strasbourg : Council of Europe, 2000. URL: <https://rm.coe.int/16804be55a>.

⁶ Recommendation CM/Rec(2012)11 of the Committee of Ministers... on the role of public prosecutors outside the criminal justice system. Рада Європи. Strasbourg : Council of Europe, 2012. URL: <https://rm.coe.int/16807096c1>.

⁷ Opinion No. 9 (2014) on European norms and principles concerning prosecutors (Rome Charter). Консультативна рада європейських прокурорів. Strasbourg : Council of Europe, 2014. URL: <https://rm.coe.int/opinion-9-2014-on-european-norms-and-principles-concerning-prosecutors/1680737f3f>.

⁸ Regulation (EU) 2017/1939 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO'). Official Journal of the European Union. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017R1939>.

⁹ Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council on the fight against fraud to the Union's financial interests... (PIF Directive). Official Journal of the European Union. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L1371>.

¹⁰ Рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pantea v. Romania* (заява № 33343/96) від 03.06.2003 р. – HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61109>.

¹¹ Суд Європейського Союзу. Рішення у з'єднаних справах С 748/19–С 754/19 від 16.11.2021 щодо гарантій незалежності суду в контексті інституційної ролі міністра прокурора. – EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0748>.

Мета статті. З огляду на особливості української конституційної історії та державотворчий досвід європейських держав з усталеними демократичними традиціями, постає питання про доцільність переосмислення інституційної системи органів державної влади. Це, зокрема, передбачає окреслення нових завдань і функцій для органів прокуратури, що впливатимуть на їхній конституційно-правовий статус. Дослідження має на меті з'ясувати: 1) рівень нормативного закріплення функцій (Конституція/закон); 2) інституційні гарантії незалежності й підзвітності (самоврядування, ієрархія, дисципліна, комунікація з медіа); 3) особливості взаємодії політичної парадигми та правової філософії після здобуття незалежності та їхній вплив на формування інституційної ролі прокуратури, її функцій, завдань і місця в системі державної влади; 4) перспективи впливу права ЄС (EPPO/PIF) на подальший процес реформування прокуратури в Україні.

Виклад основного матеріалу. В етимологічних словниках зазначається, що термін «*прокурор*» запозичено з польської мови, яка, своєю чергою, перейняла його з французької. Французьке «*procureur*» походить від латинського «*procurator*», утвореного від дієслова «*procurare*», що означає «*піклуватися*», «*дбати*». Латинський корінь «*cura*» (турбота, догляд) також ліг в основу англійського слова «*cure*», яке має значення «*ліки*», «*догляд*», «*турбота*».¹²

Батьківщиною сучасного інституту прокуратури вважається Франція, де в середньовіччі сформувалася модель прокурорського нагляду як представника королівської влади для захисту інтересів держави та контролю за законністю. Першим правовим актом Франції, в якому офіційно згадується термін «*прокурор*», є королівський ордонанс Філіппа IV Красивого від 25 березня 1302 року. Цим актом було визначено статус королівських прокурорів (*procureurs du roi*) при судах. Ордонанс було видано в рік скликання перших Генеральних штатів Франції, що стало важливим етапом у процесі централізації державної влади. Саме французький досвід став основою для багатьох європейських систем.

У правовій традиції Речі Посполитої XVI–XVIII століть спостерігається застосування терміна «*prokurator*». Проте цим терміном називали особу, яка виконувала функцію судового представника або захисника, тобто адвоката, а не державного обвинувача в сучасному розумінні. За часів дії Магдебурзького права «*procurator*» не заміняв сторону в процесі, а лише її представляв та захищав. Відповідно до положень Литовських статутів визначався перелік осіб, які не могли виконувати функцію прокуратора. Ними були: «судді, духовні особи, писарі та інші, що перебувають на службі при суді» (Артикул 4 Розділу II «О обороне земской» Статуту Великого князівства Литовського 1588 р.)¹³. Конституція Сейму Коронного 1726 року передбачала, що адвокатами трибуналу можуть бути лише шляхтичі. Сейм Литви 1764 року ухвалив аналогічне рішення.

У Речі Посполитій функції, схожі на прокурорські, могли виконувати канцлери¹⁴, референдарії¹⁵, асесори¹⁶, судові урядники¹⁷, але інститут прокуратури як окрема структура з чітко визначеними функціями з'явився пізніше, під впливом французької та австрійської правових традицій — особливо після поділів Польщі.

¹² Етимологічний словник української мови: у 7 т. / редкол.: О.С. Мельничук (голов. ред.) (та ін.); АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. - Київ: Наук. думка, 1982 - Т. 4: Н-П / уклад.: Р.В. Болдирев (та ін.). - 2003. - С 596; Прокурор // Горюх — українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/Етимологія/прокурор>.

¹³ Статут Великого князівства Литовського 1588 року. Київ : Наукова думка, 1989. 560 с.

¹⁴ Канцлер поєднував широкі політичні та адміністративні повноваження, подібні до міністра юстиції. Його функції охоплювали зберігання Великої печатки, затвердження законодавства, контроль дипломатії та представництво державних інтересів у судах.

¹⁵ Посада референдарія, що виникла під впливом римського та канонічного права, була важливою для централізації влади. Хоча функції референдаріїв частково нагадували захист інтересів корони, вони не підтримували державне обвинувачення і були ближчими до судового радника, ніж до прокурора. Інститут розвивався у формах королівського референдарія (члена королівської канцелярії, що розглядав прохання до монарха), референдарія великого коронного (члена коронної ради з судовими повноваженнями) та референдарія трибуналу (посадової особи, схожої на секретаря суду).

¹⁶ Термін "Асесор" має різні юридичні значення. У німецькому праві це кваліфікований юрист (суддя/адвокат) після держіспиту, що відповідає французькому *conseiller* (радник суду). У Речі Посполитій Асесорський суд (*Sąd asesorski*) був створений у XVII ст. для міщанських справ (майнових, кримінальних) і діяв як вищий судовий орган для міст. У містах, що користувалися Магдебурзьким правом, асесори були членами міської ради/суду, виконуючи функції радників або суддів.

¹⁷ Судові урядники діяли відповідно до Литовських статутів (особливо 1588 р.), які залишалися чинними навіть після Люблінської унії. До судовими урядниками були: суддя (*sedzia*); писар (*pisarz*); підсудок (*podsedek*); підкоморій (*podkomorzy*); ловчий, мечник, чашник,

На українських землях у складі Речі Посполитої трибунали та прокуратори, які виконували функції нагляду та підтримання обвинувачення, діяли переважно від кінця XVI до XVIII століття, тобто після Люблінської унії 1569 року, коли більшість українських територій увійшла до складу новоствореної федеративної держави — Речі Посполитої. Ця практика вплинула на правову традицію, особливо в західних регіонах України.

Проте слід пам'ятати, що значна частина території України в певний історичний період перебувала під юрисдикцією Російської імперії, де й зародилася концепція «ока государева». Ця політико-правова доктрина державного нагляду сформувалася в московській традиції XVI–XVIII століть і передбачала постійний контроль за діяльністю посадових осіб та підданих з боку монарха або його представників.

Точкою відліку цієї концепції слід вважати 1722 рік, коли російський цар Петро I, формуючи універсальний інструмент контролю над державним апаратом, висловив свою абсолютну довіру генерал-прокурору як своєму «оку»:

*«Вот мое око, коим я буду все видеть. Он знает мои намерения и желания; что он заблагорассудит, то выделайте; а хотя бы вам показалось, что он поступает противно моим и государственным выгодам, вы однако ж то выполняйте и, уведомив меня о том, ожидайте моего повеления».*¹⁸

Вираз «око государеве» є метафорою, яка означає пильний нагляд монарха за підданими та чиновниками. Уперше він з'явився в контексті приказної системи — адміністративних органів Московії, які виконували функції управління, контролю та судочинства. У різні періоди «оком государевим» виступали воеводи — представники царя в регіонах; приказні люди — чиновники, які збирали інформацію; таємні агенти — для контролю за боярами та посадовцями. Відповідно до Указу Петра I 1722 року ці повноваження були передані прокурорам. Проголошення прокурора «оком государевим», тобто особою, яка наглядає за законністю, контролює чиновників і звітує безпосередньо монарху, стало початком інституційного оформлення відповідної доктрини. Це закріпило підпорядкування прокуратури главі держави, а не судовій системі, що згодом сформувало принцип відмінності російської моделі від континентальної європейської, де прокуратура традиційно інтегрована в судову владу. Відтоді прокуратура стала інструментом контролю над адміністрацією, а не лише органом кримінального переслідування.

Зауважимо, що згадана концепція «ока государева» зазнавала системної критики. Постійно зазначалося, що ця ідея є антидемократичною; репресивною; інструментом політичного контролю, а не правосуддя; перешкодою для розвитку громадянського суспільства. Такі звинувачення лунали не лише від противників російської державності, а й у наукових колах серед самих росіян. У праці «Русский народ и социализм»¹⁹ Олександр Герцен критикує російську державу як репресивну структуру, яка діє через військову силу та шпигунство, вказуючи на її тоталітарну природу. Хоча термін «око государеве» не згадується буквально, Герцен фактично описує механізми централізованого контролю, які в пізнішій політичній традиції асоціюються з цією концепцією. Влучна критика централізованої влади, тоталітаризму та ідеї «ока государева» спостерігається у праці Миколи Бердяєва «Філософія нерівності», написаній ще у 1918 році, але виданій у 1923 році вже в еміграції. У ній він протиставляє свободу особистості репресивному державному контролю, зокрема радянському тоталітаризму, який, на його думку, є продовженням російського абсолютизму з його традицією «ока государева» — тобто всевидячого, карального нагляду держави над громадянином.

Концепція «ока государева» є виразом **абсолютистської ідеології**, що пізніше була реанімована у радянський та пострадянський періоди, формуючи **доктрину «загального нагляду»**.

стольник (у гродських судах). Вони були частиною локальної шляхетської юстиції, що мала автономний характер. У містах, що діяли за Магдебурзьким правом, існували окремі урядники — вїт, бурмістр, райці, які також виконували судові функції.

¹⁸ Іменний указ про заснування посади генерал-прокурора, 27.01.1722 р. / Петро I. // Історія Росії в документах.

URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/335426-dolzhnost-general-prokurora-imennoy-ukaz-yanvaryu-27-dnya-1722-goda>.

¹⁹ Публіцистична праця, написана у формі відкритого листа до французького історика Жюльє Мішле у 1851 році. Містить критику офіційної Росії як «царства-фасаду», а також виклад ідей «російського соціалізму»

Венеціанська комісія (CDL-AD(2009)048) визнала українську прокуратуру «**надзвичайно потужною інституцією радянського типу**», функції якої значно перевищують стандарти правової держави. Комісія рекомендувала **виключити функцію загального нагляду**, обмежити повноваження прокуратури лише **кримінальним переслідуванням**, забезпечити її незалежність та усунути політичний вплив на кадрові рішення²⁰.

Міжнародні донори (*США, ЄС, IDLO, OECD, Рада Європи, USAID*) витратили на реформу прокуратури України понад 110 млн доларів США (*з урахуванням проєктів, грантів і технічної допомоги за 2014–2025 роки*). І після таких титанічних зусиль на шостому році чинності нового закону у своїх інтерв'ю найвища посадова особа в єдиній централізованій системі органів прокуратури, яка очолювала Офіс Генерального прокурора та здійснювала керівництво всією системою прокуратури (17.03.2020 р. – 19.07.2022 р.), обґрунтовуючи власне бачення функцій прокуратури як інструменту державної політики, а не незалежного органу правосуддя, заявила: «Офіс Генерального прокурора — це *око государеве*, а сам Генпрокурор — *заступник президента по справедливості*»²² або ж «Ви хочете від прокуратури, щоб ми були й адвокатами, і журналістами, і священниками, і судом. Але наша функція – це публічне обвинувачення на боці держави. Ми – *око государеве, око держави*»²³.

Європейський Союз вимагає від країн-кандидатів: незалежності судової влади; деполітизації прокуратури; дотримання принципу розподілу влади. Фраза «око государеве» прямо суперечить цим принципам, бо: відтворює вертикаль підпорядкування прокуратури виконавчій владі; делегітимізує прокуратуру як незалежний орган; підриває довіру до правосуддя. Недотримання зазначених вимог деформує правову модель держави, за якої принцип верховенства права стає чужорідним політико-правовим явищем.

Керівники з авторитарною правовою ментальністю становлять не лише проблему внутрішньої політики, а й реальну загрозу для євроінтеграційного поступу України, оскільки нівелюють

²³ Венедиктова І. (2020). Ми — «око государеве»: інтерв'ю в ефірі телеканалу «1+1». // Журнал НВ. Грудень. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/naykrashchi-citati-tizhnya-venediktova-zelenskij-tarov-azarov-atroshenko-top-5-50129430.html>.

європейську ідентичність українського народу (див.: *Абзац п'ятий преамбули Конституції України*)²⁴.*

Цей випадок порушує ключове питання: де межа між політичною лояльністю та професійною некомпетентністю, і чи не маскує перша другу. Якщо керівник державного органу демонструє політичну залежність, відтворює авторитарну риторичку та ігнорує стандарти правової держави, це є індикатором інституційної деградації. Така поведінка прямо шкодить довірі до правосуддя, міжнародній репутації України та її євроінтеграційним перспективам.

Венеціанська комісія неодноразово наголошувала, що європейська інтеграція — це не лише закони, а й цінності, інституції та люди, які їх утілюють²⁵.

Цей приклад ілюструє ментальний конфлікт між радянською спадщиною та європейськими стандартами. Він демонструє, що навіть формальне реформування прокуратури, яке не супроводжується зміною правової культури керівництва, не забезпечує реального наближення до європейських стандартів. Менталітет «ока государева» відтворює авторитарну логіку підпорядкування, а не служіння праву; перешкоджає незалежності прокуратури; створює ризики вибіркового правосуддя; підриває довіру міжнародних партнерів до щирості реформ.

Порівняння доктрини «ока государева» з європейськими моделями прокуратури (наприклад, Франція, Німеччина, Польща) виявляє глибокі відмінності у правових традиціях. Європейські моделі ґрунтуються на *принципах правової держави, процесуальної автономії та балансу влади*. Це дозволяє класифікувати російську модель як *авторитарно-централізовану*, а європейські — як демократично-правові. (див.: Таблиця 1.).

Таблиця 1. Інститут прокуратури: порівняльна характеристика моделей

МОДЕЛЬ	Витоки	Суть доктрини	Функції	Підпорядкування	Судова незалежність	Ідеологія
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Російська модель: «око государева»	Московська централізована держава, XVI–XVIII ст.	Прокурор — представник монарха, «око государева», що наглядає за всіма органами влади	Нагляд за законністю, контроль за чиновниками, звітування монарху	Виконавчій владі (імператору / царю)	Відсутня — прокуратура не є частиною судової системи	Абсолютизм, централізований контроль
Французька модель: прокуратура як частина судової системи	Римське право, королівські ордонанси, революційне право	Прокурор - представник суспільства в суді, підтримує обвинувачення	Кримінальне переслідування, участь у судовому процесі, захист публічного інтересу	Міністерству юстиції, але з процесуальною автономією ²⁶	Часткова — прокурори не є суддями, але діють у межах судової системи	Республіканська, правова держава, баланс гілок влади
Німецька модель: прокуратура як орган кримінального переслідування	Прусска адміністративна традиція, модерне право	Прокурор — незалежний орган, проводить розслідування та підтримує обвинувачення	Розслідування, обвинувачення, участь у суді	Міністерству юстиції, але з високим рівнем професійної автономії ²⁷	Висока — прокурори не підпорядковуються суддям	Правова держава, процесуальні гарантії, незалежність правосуддя
Польська модель, сучасна): прокуратура - орган правового захисту	Змішана модель — радянська спадщина + європейські реформи	Прокурор - орган, що здійснює кримінальне переслідування та нагляд за слідством	Обвинувачення, нагляд, участь у суді	Міністерству юстиції (з 2016 - об'єднано з посадою Генпрокурора) ²⁸	Обмежена — є ризики політичного впливу	Перехідна модель між континентальною та польською

²⁴ Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

²⁵ Доповідь про правовладдя. Венеційська комісія. CDL-AD(2011)003rev2. Ухвалено 86-м пленарним засіданням (Венеція, 25–26 березня 2011 р.). URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282011%29003rev2-ukr>.

²⁶ Legifrance. Code de procedure penale: Article 30 (redaction issue de la loi n° 2013-669 du 25 juillet 2013).

URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000027751362/>; Ministère de la Justice. Circulaire du 31 janvier 2014 relative a la loi n° 2013-669 sur les attributions du garde des sceaux et des magistrats du ministere public. URL: <https://www.justice.gouv>.

²⁷ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG). Німеччина: Bundesministerium der Justiz... §§146–147. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg>.

²⁸ Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 2016. – Poz. 177.

URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000177/U/D20160177Lj.pdf>. Венеційська комісія (CDL-AD(2017)028) визнала, що така концентрація влади суперечить міжнародним стандартам незалежності прокуратури та створює ризик політичної маніпуляції.

Отже, до 2014 року прокуратура України виконувала функцію загального нагляду за додержанням і застосуванням законів, яка передбачала контроль за діяльністю органів державної влади, підприємств, установ, організацій та громадян. Така модель, успадкована з радянської правової системи, надавала прокуратурі надмірно широкі повноваження, які суперечили принципам демократичного правопорядку та викликали критику з боку міжнародних партнерів України.

Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII скасував функцію загального нагляду та переформатував діяльність прокуратури відповідно до європейських стандартів. Нова модель визначила чіткий перелік функцій, зосереджених на забезпеченні верховенства права у сфері кримінального провадження, захисті прав і свобод людини, а також представництві інтересів держави в суді.

Серед основних функцій прокуратури, визначених після реформи, виділяють:

1. Підтримання державного обвинувачення в суді;
2. Представництво інтересів громадянина або держави в суді;
3. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
4. Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах;
5. Нагляд за додержанням законів у місцях несвободи;
6. Цивільний позов прокурора під час кримінального провадження;
7. Участь прокурора у виконавчому провадженні;
8. Акти прокурорського реагування на виявлені порушення законів.

Ці функції формують нову парадигму діяльності прокуратури, орієнтовану на захист прав людини, забезпечення законності в кримінальному процесі та демократичний контроль за діяльністю правоохоронних органів. Відмова від загального нагляду стала ключовим етапом у трансформації прокуратури як інституції, що має відповідати принципам правової держави.

Таблиця 2. Зміни до Конституції України щодо статусу прокуратури (1996–2020)

Рік	Номер закону	Зміст змін	Вплив на функції прокуратури	Політичний контекст
I.	II.	III.	IV.	V.
1996	254/96-ВР	Прийняття Конституції України. Статті 121–122 визначають прокуратуру як орган нагляду та обвинувачення.	Широкі повноваження: нагляд за додержанням законів, оперативно-розшуковою діяльністю, підтримання обвинувачення.	Пострадянська модель, збереження радянських функцій прокуратури.
2004	2222-IV	Політична реформа: зміни форми правління. Статус прокуратури не змінено.	Функції залишаються незмінними.	Парламентсько-президентська модель, компроміс між політичними силами.
2010	Рішення КСУ	Скасування змін 2004 року. Відновлення редакції Конституції 1996 року.	Повернення до повного нагляду прокуратури.	Концентрація влади в руках Президента, політична криза.
2014	742-VII	Відновлення редакції Конституції 2004 року після Революції Гідності.	Обмеження наглядових функцій, початок реформування прокуратури.	Зміна політичного режиму, демократизація.
2016	1401-VIII	Судова реформа. Внесено ст. 131-1: прокуратура як частина системи правосуддя.	Скасування наглядових функцій, процесуальне керівництво, підтримання публічного обвинувачення.	Євроінтеграція, реформа правосуддя відповідно до стандартів ЄС.
2019	2680-VIII	Закріплення курсу на ЄС і НАТО. Статус прокуратури не змінено.	Без змін у функціях прокуратури.	Зовнішньополітична орієнтація, стабілізація інституцій.
2020	3656	Зміни щодо децентралізації. Конституційно статус прокуратури не змінено.	Функції залишаються незмінними.	Адміністративна реформа, новий територіальний устрій.

Таблиця 3. Зміни до Конституції України щодо статусу прокуратури (1996–2020)

ПЕРІОДИ (етапи)	РОКИ	НОВЕЛИ	Функції прокуратури
I.	II.	III.	IV.
Радянський період УРСР	До 1991 року	«око государево»	Вищий нагляд за точним і однаковим виконанням законів усіма міністерствами, відомствами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами. Нагляд за відповідністю актів органів влади Конституції СРСР — прокуратура мала право опротестовувати постанови, розпорядження та інші акти, що суперечили законодавству. Нагляд за законністю діяльності правоохоронних органів — зокрема ОГПУ, міліції, карного розшуку, виправно-трудових установ. Порушення кримінального переслідування та підтримання державного обвинувачення в усіх судових інстанціях. Нагляд за правильним і однаковим застосуванням законів судами — прокуратура мала право витребувати справи, опротестовувати рішення та призупиняти їх виконання. Загальне керівництво діяльністю прокуратур союзних республік — централізована структура, підпорядкована Генеральному прокурору СРСР. Контроль за дотриманням законності в економіці — особливо післявоєнний період: промисловість, сільське господарство, транспорт, охорона народного добра. Участь у розслідуванні злочинів — прокуратура мала власні слідчі органи, які працювали за територіальним принципом. Підвищення правової культури та правосвідомості громадян — через участь у правовій пропаганді.
Україна №1 квазі-радянський етап - дія Конституції 1978 року	1991²⁹ – 1996 Цей закон діяв до прийняття нового Закону «Про прокуратуру» у 2014 році, і саме він закріплював функцію загального нагляду , яка була скасована в рамках реформ, спрямованих на євроінтеграцію	Визначено шість основних функцій прокуратури. (див.: стаття 5.) Допускалось розширення переліку функцій шляхом прийняття закону	нагляд за додержанням законів усіма органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами; нагляд за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу із злочинністю та іншими правопорушеннями і розслідують діяння, що містять ознаки злочину; розслідування діянь, що містять ознаки злочину; підтримання державного обвинувачення, участь у розгляді в судах кримінальних, цивільних справ та справ про адміністративні правопорушення і господарських спорів у арбітражних судах; нагляд за виконанням законів у місцях тримання затриманих, попереднього ув'язнення, при виконанні покарань та застосуванні інших заходів примусового характеру, які призначаються судом; нагляд за додержанням законів у Збройних Силах і органах Служби національної безпеки України. - Прокуратура бере участь у розробленні органами державної влади заходів запобігання злочинам та іншим правопорушенням, у роботі по вдосконаленню та роз'ясненню законодавства.

²⁹ Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. № 1789-XII. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 53. Ст. 793.
URL: https://ips.ligazakon.net/document/T178900?ed=1991_11_05.

Таблиця 3. (Продовження)

Конституція 1996				
Україна етап №1	1996 ³⁰ - 2014	Стаття 121 Конституції визначили вичерпний перелік функцій	1. підтримання державного обвинувачення в суді; 2. представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом; 3. нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4. нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.	
Україна етап №2	2014 ³¹ -2016	У статті 2 Закону України встановлено вичерпний перелік функцій, що відповідає положенням статті 121 Конституції України	1. підтримання державного обвинувачення в суді; 2. представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом; 3. нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4. нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.	
Україна етап №3	ЗУ № 1401-VIII від 02.06.2016 ³²	На підставі даного Закону Розділ VII "ПРОКУРАТУРА" було виключено з Конституції України Конституцію було доповнено статей 131-1, де було закріплено ВИЧЕРПНИЙ перелік функцій прокуратури	1. підтримання публічного обвинувачення в суді; 2. організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням , вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3. представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.	
Україна етап №4	Закон № 263-IX від 31.10.2019 ³³	Внесено зміни до пункту 2 частини першої статті 2	1. підтримання публічного обвинувачення в суді; 2. організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням , вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3. представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.	

В Україні й досі трапляються політичні конфлікти, стороною в яких виступають органи прокуратури. Зокрема, у справах Майдану (2013–2014) прокуратура зазнала критики за повільне розслідування злочинів проти протестувальників, що викликало сумніви щодо її здатності діяти незалежно від політичної влади³⁴. У провадженнях проти колишніх високопосадовців (2014–2019), зокрема в переслідуванні експрезидента Віктора Януковича, лунали звинувачення у вибірковому

³⁰ Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
³¹ Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_prokuraturu.htm.
³² Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532.
³³ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31.10.2019 р. № 263-IX. // Відомості Верховної Ради України. 2020. № 2. Ст. 5. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/481288_645126
³⁴ Звіт ООН про проблеми розслідування // United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. Six years after killings in Ukraine, justice remains elusive. URL: <https://ukraine.ohchr.org/en/six-years-after-killings-ukraine-justice-remains-elusive>; Брифінг ООН про відповідальність за вбивства // United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. Briefing note: Accountability for Killings and Violent Deaths during the Maidan protests. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-01/Briefing%20note%20on%20Maidan%20investigations%20ENG%20final.pdf>; Романенко В. «Справи Майдану»: в Офісі генпрокурора розповіли, скільки і чому закрито за строком давності // Українська правда. – 08.04.2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/04/8/7450256>

правосудді³⁵. Політичні торги під час призначення Генеральних прокурорів (Юрія Луценка у 2016 р., Ірини Венедіктової у 2020 р.) стали предметом дискусій щодо інституційної автономії прокуратури³⁶. Крім того, конфлікти між Офісом Генерального прокурора та антикорупційними органами (НАБУ, САП) у резонансних справах³⁷ поставили під сумнів ефективність боротьби з корупцією.

Політико-правові суперечності, що виникли під час реформування прокуратури, негативно позначилися на її інституційному статусі. Насамперед це проявилось у зниженні рівня суспільної довіри: згідно з результатами соціологічних досліджень, прокуратура стабільно демонструє один із найнижчих показників довіри серед правоохоронних органів. Участь представників прокуратури в політичних конфліктах формує у громадськості уявлення про цю інституцію як про інструмент влади, а не як про гаранта законності та правопорядку.

Крім того, політична інструменталізація прокуратури перешкоджає впровадженню європейських стандартів незалежності, прозорості та підзвітності. Міжнародні партнери України — зокрема Європейський Союз, GRECO та Венеціанська комісія — неодноразово наголошували на необхідності деполітизації прокуратури та забезпечення її інституційної автономії.

Ситуація, що склалася в постмайданний період, свідчить про необхідність створення ефективних механізмів захисту прокуратури від політичного втручання. Така трансформація є необхідною умовою для формування довіри до прокуратури як до незалежного органу, що діє виключно в межах закону та в інтересах суспільства.

Конституційна реформа 2016 року, закріплена Законом України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», стала ключовим етапом у переосмисленні ролі прокуратури в системі державної влади. Одним із найважливіших рішень стало виключення розділу VII «Прокуратура» з Конституції України, що мало глибокі політичні та правові наслідки.

Після Революції Гідності 2013–2014 років Україна взяла курс на євроінтеграцію, що передбачав реформування інституцій державної влади відповідно до стандартів Ради Європи. Прокуратура, яка в радянській моделі виконувала функцію загального нагляду, розглядалася як інструмент політичного контролю, який суперечив принципам демократичного правопорядку.

Вимога деполітизації прокуратури та її інституційної автономії стала предметом численних рекомендацій Венеційської комісії. Політична воля до реформи судової системи охоплювала й переосмислення ролі прокуратури як частини правосуддя, а не окремого органу поза системою поділу влади.

До 2016 року прокуратура не належала до жодної з гілок влади, що створювало конституційну невизначеність. Її функції, зокрема загальний нагляд, не відповідали принципу верховенства права та порушували баланс між гілками влади.

³⁵ Вибіркове правосуддя та мовчазне схвалення – шлях до авторитаризму // Українська правда. – 12.07.2025.

URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/07/12/7521436/>; Політичні репресії за президентства Януковича // Вікіпедія.

URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Політичні_репресії_за_президентства_Януковича; Чепурко В. Нові і старі суди для Януковича: 5 питань про перспективи і строки // КР.UA. URL: <https://kr.ua/ua/politics/a709884-novi-i-stari-sudi-dlja-janukovycha-5-pitan-pro-perspektivi-i-stroki>; International Society for Human Rights визнало судовий процес проти Віктора Януковича «політично мотивованим переслідуванням» // Politeka. URL: <https://politeka.net/uk/news/politics/1072731-international-society-for-human-rights-priznalo-sudebnyj-process-protiv-viktora-janukovicha-politicheski-motivirovannym-presledovaniem-advokaty>.

³⁶ Романюк Р., Кравець Р. Прокурорський бліцкриг. Як Луценко став генеральним прокурором // Українська правда. – 2016. – 12 травня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/05/12/7108281/> – Назва з екрана; Канєвський Г. Ціна торгів за призначення Луценка до ГПУ // Слово і Діло. – 2016. – 12 травня. URL: <https://www.slovovidlo.ua/2016/05/12/pogljad/polityka/ekspert-rozpoviv-pro-czinu-torhiv-za-pryznachennya-lucenka-do-hpu> – Назва з екрана; Підсумки року Генпрокурора Юрія Луценка // Inside Ukraine. – №68. – Травень 2017. – С. 1–4. URL: https://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/IU_68_UKR_2017_05_24_col_1948.pdf – Назва з екрана; Гавриленко В. Ірина Венедіктова – генеральний прокурор України 2020 // 24 канал. – 2020. – 17 березня.

URL: https://24tv.ua/irina_venediktova_generalniy_prokuror_ukrayini_novini_verhovnoyi_radi_n1292718 – Назва з екрана; Венедіктова Ірина Валентинівна – досьє // Правотворець. URL: <https://pravotvorets.info/persecutors/venediktova-iryna-valentyivna/> – Назва з екрана.

³⁷ НАБУ заявило про викриття прокурора та адвокатів на підбурюванні до надання хабаря. ОГП відреагував // Радіо Свобода. – 2025. – Жовтень. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-ofis-henprokurora-khabar-rozsliduvannya/33555242.html> (www.radiosvoboda.org). Купновицька У., Крasicов М. САП і НАБУ можуть підпорядкувати ОГПУ: що зміниться // Фокус. – 2025. – 22 липня. URL: <https://focus.ua/uk/eksklyuzivnyy/715655-sap-i-nabu-mozhut-pidporядkuvati-ogpu-shcho-zminitsya>

Виключення розділу VII та перенесення регулювання прокуратури до статті 131-1 у розділі VIII «Правосуддя» стало логічним кроком у напрямі систематизації конституційної архітектури. Це дозволило чітко визначити функціональне місце прокуратури в системі правосуддя.

Згідно зі статтею 131-1 Конституції України, прокуратура здійснює:

- підтримання публічного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів держави в суді у виключних випадках;
- нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють досудове розслідування.

Водночас стаття 131-2 закріпила виключне право адвокатів на представництво іншої особи в суді, що обмежило участь прокурорів у цивільних справах, крім випадків, коли йдеться про інтереси держави.

- **Інституційне перезавантаження:** прокуратура стала частиною системи правосуддя, а не окремим органом поза поділом влади.
- **Звуження функцій:** відмова від загального нагляду та правозахисної функції щодо громадян.
- **Зменшення політичного впливу:** обмеження можливостей для використання прокуратури як інструменту політичного тиску.
- **Підвищення професійної автономії:** створення умов для розвитку прокурорського самоврядування та незалежності.

Виключення розділу «Прокуратура» з Конституції України є не лише техніко-юридичним актом, а й глибоким політико-правовим сигналом про зміну парадигми функціонування прокуратури. Від інструменту контролю та нагляду вона трансформується на інституцію, яка забезпечує законність у межах кримінального процесу та захищає інтереси держави в суді. Ця реформа є важливим кроком на шляху до побудови правової держави та утвердження верховенства права.

У процесі євроінтеграції України прокуратура відіграє ключову роль у забезпеченні верховенства права, боротьбі з корупцією та захисті прав людини. Однак її інституційний статус, рівень незалежності та суспільна довіра значною мірою залежать від політичного контексту. Політичні конфлікти та скандали, які супроводжували діяльність прокуратури, суттєво вплинули на її репутацію, ефективність та перспективи реформування.

Висновки. Конституційна реформа 2016 року, що передбачала виключення розділу VII «Прокуратура» з Конституції України, стала визначальним етапом у переосмисленні функціонального призначення цієї інституції. Відмова від радянської моделі загального нагляду та перехід до чітко окреслених функцій прокуратури відображає глибоку трансформацію її конституційно-правового статусу.

Сучасна прокуратура України, відповідно до статті 131-1 Конституції, виконує три основні функції:

- підтримання публічного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів держави в суді у виключних випадках;
- нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють досудове розслідування.

Це свідчить про перехід від органу універсального контролю до спеціалізованого суб'єкта кримінального правосуддя. Така функціональна концентрація відповідає європейським стандартам, зокрема рекомендаціям Венеційської комісії та GRECO, і сприяє утвердженню принципу верховенства права.

Водночас політична інструменталізація прокуратури, що зберігається в постмайданний період, перешкоджає повноцінному впровадженню нової моделі. Участь у політичних конфліктах, низький рівень суспільної довіри та спроби впливу на кадрові призначення свідчать про необхідність створення додаткових механізмів захисту функціональної незалежності прокуратури.

Таким чином, функціональна трансформація прокуратури — це не лише юридичне оновлення, а й політичний виклик, що потребує комплексного підходу: від конституційного закріп-

лення до інституційної реалізації. Лише за умови реального забезпечення незалежності й підзвітності прокуратура зможе виконувати свої функції ефективно, професійно та в інтересах суспільства.

Список використаних джерел

Бібліографія:

1. Briefing note: Accountability for Killings and Violent Deaths during the Maidan protests. United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-01/Briefing%20note%20on%20Maidan%20investigations%20ENG%20final.pdf>.
2. International Society for Human Rights визнало судовий процес проти Віктора Януковича «політично мотивованим переслідуванням» // Politeka. URL: <https://politeka.net/uk/news/politics/1072731-international-society-for-human-rights-priznalo-sudebnyj-process-protiv-viktora-janukovicha-politicheski-motivirovannym-presledovaniem-advokaty>.
3. Six years after killings in Ukraine, justice remains elusive (Звіт ООН). United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: <https://ukraine.ohchr.org/en/six-years-after-killings-ukraine-justice-remains-elusive>.
4. Transparency International Ukraine. Слухняне «око государеве»: чим запам'ятається перший рік Венедіктової у Генпрокуратурі. (2021). URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/sluhnyane-oko-gosudareve-chym-zapam-yatayetsya-pershyj-rik-venediktovoyi-u-genprokuraturi>.
5. Боковня В.М. З історії прокуратури УРСР // Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 20 травня 2011 р.). Ч. 2. С. 96–100.
6. Венедіктова І. (2020). Ми — «око государеве»: інтерв'ю в ефірі телеканалу «1+1». // Журнал НВ. Грудень. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/naykrashchi-citati-tizhnya-venediktova-zelenskiy-tatarov-azarov-atroshenko-top-5-50129430.html>.
7. Венедіктова Ірина Валентинівна – досьє. // Правотворець. URL: <https://pravotvorets.info/persecutors/venediktova-iryna-valentynivna>.
8. Вибіркове правосуддя та мовчазне схвалення – шлях до авторитаризму. (12.07.2025). // Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/07/12/7521436>.
9. Гавриленко В. Ірина Венедіктова – генеральний прокурор України 2020. (17.03.2020). // 24 канал. URL: https://24tv.ua/irina_venediktova_generalniy_prokuror_ukrayini_novini_verhovnoyi_radi_n1292718.
10. Етимологічний словник української мови : у 7 т. Т. 4: Н-П. (2003). С. 596. Прокурор. URL: <https://go-goh.pp.ua/Етимологія/прокурор> (Горох — українські словники).
11. Канєвський Г. Ціна торгів за призначення Луценка до ГПУ. (12.05.2016). // Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/05/12/pogljad/polityka/ekspert-rozpoviv-pro-czinu-torhiv-za-pryznachennya-lucenka-do-hpu>.
12. Купновицька У., Красіков М. САП і НАБУ можуть підпорядкувати ОГПУ: що зміниться. (22.07.2025). // Фокус. URL: <https://focus.ua/uk/eksklyuzivny/715655-sap-i-nabu-mozhut-pidporyadkuvati-ogpu-shcho-zminitsya>.
13. НАБУ заявило про викриття прокурора та адвокатів на підбурюванні до надання хабаря. ОГП відреагував. (Жовтень 2025). // Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-ofis-henprokurora-khabar-rozsliduvannya/33555242.html>.
14. Політичні репресії за президентства Януковича. // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Політичні_репресії_за_президентства_Януковича.
15. Підсумки року Генпрокурора Юрія Луценка. // Inside Ukraine. № 68. Травень 2017. С. 1–4. URL: https://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/IU_68_UKR_2017_05_24_col_1948.pdf.
16. Романенко В. «Справи Майдану»: в Офісі генпрокурора розповіли, скільки і чому закрито за строком давності. (08.04.2024). // Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/04/8/7450256>.
17. Романюк Р., Кравець Р. Прокурорський блицкриг. Як Луценко став генеральним прокурором. (12.05.2016). // Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/05/12/7108281>.
18. Чепурко В. Нові і старі суди для Януковича: 5 питань про перспективи і строки. // KP.UA. URL: <https://kp.ua/ua/politics/a709884-novi-i-stari-sudi-dlja-janukovycha-5-pitan-pro-perspektivi-i-stroki>.

Перелік юридичних документів:

19. Code de procédure pénale (Кримінально-процесуальний кодекс). Франция: Légifrance. Art. 30 (ред. від 25.07.2013). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000027751362/>.
20. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law (PIF Directive). Official Journal of the European Union. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L1371>.
21. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG). Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. §§146–147. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg>.
22. Ministère de la Justice. Circulaire du 31 janvier 2014 relative à la loi n° 2013-669 sur les attributions du garde des sceaux et des magistrats du ministère public. URL: <https://www.justice.gouv>.
23. Opinion No. 9 (2014) on European norms and principles concerning prosecutors (Rome Charter). Консультативна рада європейських прокурорів. Strasbourg : Council of Europe, 2014. URL: <https://rm.coe.int/opinion-9-2014-on-european-norms-and-principles-concerning-prosecutors/1680737f3f>.
24. Opinion on the Draft Law of Ukraine on the Office of the Public Prosecutor. Венеційська комісія. CDL-AD(2009)048-e. 79-та пленарна сесія (Венеція, 12–13 червня 2009). URL: [https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2009\)048-e048-e\)048-e\)048-e\)048-e\)048-e\)\)](https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2009)048-e048-e)048-e)048-e)048-e)048-e))).
25. Recommendation CM/Rec(2012)11 of the Committee of Ministers... on the role of public prosecutors outside the criminal justice system. Рада Європи. Strasbourg : Council of Europe, 2012. URL: <https://rm.coe.int/16807096c1>.
26. Recommendation Rec(2000)19 of the Committee of Ministers... on the role of public prosecution in the criminal justice system. Рада Європи. Strasbourg : Council of Europe, 2000. URL: <https://rm.coe.int/16804be55a>.
27. Regulation (EU) 2017/1939 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO'). Official Journal of the European Union. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017R1939>.
28. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2016. Poz. 177. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000177/U/D20160177Lj.pdf>.
29. Іменний указ про заснування посади генерал-прокурора, 27.01.1722 р. / Петро I. // Історія Росії в документах. URL: <https://docs.historyrusia.org/ru/nodes/335426-dolzhnost-general-prokurora-imennoy-ukaz-yanyvarya-27-dnya-1722-goda>.
30. Акт про відновлення незалежності Литовської держави : прийн. Верховною Радою Литовської Республіки 11.03.1990 р. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Акт_про_відновлення_незалежної_Литовської_держави.
31. Декларація про відновлення незалежності Естонської Республіки : ухв. Верховною Радою Естонії 20.08.1991 р. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Відновлення_незалежності_Естонії.
32. Декларація про окупацію Латвії : прийн. Сеймом Латвійської Республіки 22.08.1996 р. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Декларация_про_відновлення_незалежности_Латвийской_Республики.
33. Договір між Литовською Республікою та РРФСР про основи міждержавних відносин : підпис. 29.07.1991 р. Верховна Рада Литовської Республіки. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Окупация_балтийских_крайн.
34. Доповідь про правопладдя. Венеційська комісія. CDL-AD(2011)003rev2. Ухвалено 86-м пленарним засіданням (Венеція, 25–26 березня 2011 р.). URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282011%29003rev2-ukr>.
35. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532.
36. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31.10.2019 р. № 263-IX. // Відомості Верховної Ради України. 2020. № 2. Ст. 5.
37. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. № 1789-XII. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 53. Ст. 793. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T178900?ed=1991_11_05.
38. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_prokuraturu.htm.
39. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vpr>.
40. Рішення Європейського суду з прав людини у справі Pantea v. Romania (заява № 33343/96) від 03.06.2003 р. – HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-61109>.
41. Статут Великого князівства Литовського 1588 року. Київ : Наукова думка, 1989. 560 с.
42. Суд Європейського Союзу. Рішення у з'єднаних справах C 748/19–C 754/19 від 16.11.2021 щодо гарантій незалежності суду в контексті інституційної ролі міністра прокурора. – EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0748>.

References

Bibliography:

1. Bokovnia V.M. Z istorii prokuratury URSR // Suspilno-politychni protsesy na ukraïnskykh zemliakh: istoriia, problemy, perspektyvy: zbirnyk materialiv Vseukraïnskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Sumy, 20 travnia 2011 r.). CH. 2. S. 96–100.
2. Briefing note: Accountability for Killings and Violent Deaths during the Maidan protests. United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-01/Briefing%20note%20on%20Maidan%20investigations%20ENG%20final.pdf>.
3. Chepurko V. Novi i stari sudy dlia Yanukovycha: 5 pytan pro perspektyvy i stroky. // KP.UA. URL: <https://kp.ua/ua/politics/a709884-novi-i-stari-sudi-dlja-janukovycha-5-pitan-pro-perspektivi-i-stroki>.
4. Etymolohichni slovnyk ukraïnskoi movy : u 7 t. T. 4: N-P. (2003). S. 596. Prokuror. URL: <https://goroh.pp.ua/Ety-molohiia/prokuror> (Horokh — ukraïnski slovnyky).
5. Havrylenko V. Iryna Venediktova – heneralnyi prokuror Ukrainy 2020. (17.03.2020). // 24 kanal. URL: https://24tv.ua/irina_venediktova_generalnyi_prokuror_ukrayini_novini_verhovnoyi_radi_n1292718.
6. International Society for Human Rights vyznalo sudovy protses proty Viktora Yanukovycha «politychno motyvo-vanym peresliduvanniam» // Politeka. URL: <https://politeka.net/uk/news/politics/1072731-international-society-for-human-rights-priznalo-sudebnyj-process-protiv-viktora-janukovicha-politicheski-motivirovannym-pres-ledovaniem-advokaty>.
7. Kanievskyi H. Tsina torhiv za pryznachennia Lutsenka do HPU. (12.05.2016). // Slovo i Dilo. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/05/12/pogljad/polityka/ekspert-rozpoviv-pro-czinu-torhiv-za-pryznachennia-lutsenka-do-hpu>.
8. Kupnovytska U., Krasikov M. SAP i NABU mozhut pidporiadkuvaty OHPU: shcho zminytisia. (22.07.2025). // Fokus. URL: <https://fokus.ua/uk/ekslyuzivny/715655-sap-i-nabu-mozhut-pidporiadkuvaty-ogpu-shcho-zminytisia>.
9. NABU zaiavilo pro vykryttia prokurora ta advokativ na pidburiuvanni do nadannia khabaria. OHP vidreahuvav. (Zhovten 2025). // Radio Svoboda. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-ofis-henprokurora-khabar-rozsliduvannya/33555242.html>.
10. Pidsumky roku Henprokurora Yurii Lutsenka. // Inside Ukraine. № 68. Traven 2017. S. 1–4. URL: https://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/IU_68_UKR_2017_05_24_col_1948.pdf.
11. Politychni represii za prezidentstva Yanukovycha. // Vikipediia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Politychni_represii_za_prezydentstva_Yanukovycha.
12. Romanenko V. «Spravy Maidanu»: v Ofisi henprokurora rozpovily, skilky i chomu zakryto za strokom davnosti. (08.04.2024). // Ukrainska pravda. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/04/8/7450256>.
13. Romaniuk R., Kravets R. Prokurorskyi blitskryh. Yak Lutsenko stav heneralnym prokurorom. (12.05.2016). // Ukrainska pravda. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/05/12/7108281>.
14. Six years after killings in Ukraine, justice remains elusive (Zvit OON). United Nations Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: <https://ukraine.ohchr.org/en/six-years-after-killings-ukraine-justice-remains-elusive>.
15. Transparency International Ukraine. Slukhniiane «oko hosudareve»: chym zapamiataietsia pershyi rik Venediktovoi u Henprokuraturi. (2021). URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/slukhnyane-oko-gosudareve-chym-zapam-yatayetsya-pershyj-rik-venediktovoyi-u-genprokuraturi>.
16. Venediktova I. (2020). My — «oko hosudareve»: intervju v efiri telekanalu «1+1». // Zhurnal NV. Hruden. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/naykrashchi-citati-tizhnya-venediktova-zelenskiy-tatarov-azarov-atros-henko-top-5-50129430.html>.
17. Venediktova Iryna Valentynivna – dosie. // Pravotvorets. URL: <https://pravotvorets.info/persecutors/venediktova-iryna-valentynivna>.
18. Vybirkove pravosuddia ta movchazne skhvalennia – shliakh do avtorytaryzmu. (12.07.2025). // Ukrainska pravda. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/07/12/7521436>.

List of legal documents:

19. Akt pro vidnovlennia nezalezhnosti Lytovskoi derzhavy : pryin. Verkhovnoiu Radoiu Lytovskoi Respubliky 11.03.1990 r. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Akt_pro_vidnovlennia_nezalezhnoi_Lytovskoi_derzhavy.
20. Code de procédure pénale (Kryminalno-protsesualnyi kodeks). Frantsiia: Légifrance. Art. 30 (red. vid 25.07.2013). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000027751362/>.
21. Deklaratsiia pro okupatsiiu Latvii : pryin. Seimom Latviiskoi Respubliky 22.08.1996 r. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Deklaratsiia_pro_vidnovlennia_nezalezhnosti_Latviiskoi_Respubliky.
22. Deklaratsiia pro vidnovlennia nezalezhnosti Estonskoi Respubliky : ukhv. Verkhovnoiu Radoiu Estonii 20.08.1991 r. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Vidnovlennia_nezalezhnosti_Estonii.

- 74